

Unioninkatu

Kantonistikoulu, Unioninkatu 38

Tässä korttelissa venäläissotilaiden poikia ja orpolapsia valmistettiin sotaväen palvelukseen. Rakennusten koulutustehtävä on yhä luettavissa sen julkisivusta – joonialaisista pylväistä, jotka ovat tyypillinen valinta koulurakennukselle. Kantonistikoulu joutui väistymään sotilassairaalan tieltä pian alkutaipaleensa jälkeen 1830-luvulla. Nykyisin rakennuksessa toimii Helsingin yliopisto.

Vanha klinikka, Unioninkatu 37

Suomen ensimmäinen opetussairaala tunnettiin kaupunkilaisten keskuudessa myös Kuppalana. Helsinki oli Venäjän laivaston pääsatamia, jossa sukupuolitaudit alkoivat levitä. Ne työllistivät klinikkaa, jossa potilaita hoidettiin mm. arseenilla ja elohopealla. Klinikka otettiin käyttöön 1833. Se toimi aina 1990-luvulle asti lääketieteen palveluksessa. Nyt majaa pitävät valtiotieteilijät.

Pyhän kolminaisuuden kirkko, Unioninkatu 31

Paikalle oli määrä rakentaa mahtava ortodoksinen katedraali, mutta se jäi rakentamatta. Nykyinen, puiden ympäröimä kirkko on ajalleen tyypillinen puiston ja monumentaalisen rakennuksen muodostama kokonaisuus. Se vihittiin käyttöön vuonna 1827.

Yliopiston kirjasto, Unioninkatu 36

Koetko astuneesi roomalaiseen kylpylään? Rakennuksen pohjakaava ja kirjastosalien symmetrinen sijoittelu paljastavat Engelin hakeneen inspiraationsa Rooman kylpylöistä. Rakennuksen keskipiste on kupolisali, johon lukusalit yhdistyvät. Nykyinen Kansalliskirjasto on empiretyylin merkittävimpiä esimerkkejä Suomessa. Siellä vierailee lähes 200 000 kävijää vuosittain.

Senaatintori

Nikolainkirkko

Luterilaiseksi Nikolainkirkoksi suunniteltu tuomikirkko ei aivan vastaa Engelin omaa näkemystä. Sisään arkkitehti suunnitteli ristinmuotoisen, maalauksin koristellun alttarirakennelman, jota ei toteutettu. Kirkon edustalla

Lähtötilanne: muun muassa vuonna 1727 valmitunut puinen Ulrika Eleonoran kirkko sai väistyä Senaatintorilta.

on tänään huomiota herättävät avoportaat. Ne eivät kuuluneet Engelin alkuperäiseen suunnitelmaan, vaan ovat vastentahtoisen suunnittelun tulos. Engel itse ei ehtinyt nähdä lopputulosta. Kirkko vihittiin käyttöön 1852, 12 vuotta Engelin kuoleman jälkeen.

Senaatti, Snellmaninkatu 1

Autonomisessa Suomessa senaatti oli hallintokoneisto, jossa yhdistyivät nykyiset valtioneuvosto (=hallitus) ja korkein oikeus. Senaatti toimi keisarin alaisuudessa, eikä se vastannut toimistaan parlamentille kuten nykyhallitus. Rakennuksen asema ja tehtävä näkyvät sen julkisivussa. Siihen Engel on valinnut roomalaisviittauksia korostamaan rakennuksen asemaa valtiotalan tyysijana. Tällaisia viittauksia ovat muun muassa korinttilaispylväät ja Rooman Pantheonista mallinsa saanut kupoli.

Keisarillinen Aleksanterin yliopisto, Unioninkatu 34

Turun akatemia – Suomen tuolloin ainoa yliopisto siirrettiin Helsinkiin 1827. Venäläisen hallitsijan mukaan siitä tuli Keisarillinen Aleksanterin yliopisto. Engel piirsi yliopiston päärakennuksen kaupungin paraatipaikalle, mikä kertoo laitoksen merkityksestä. Suunnittelussa arkkitehti pyrki välttämään liikaa yhdennäköisyyttä vastapäisen senaatin kanssa, mutta lopputulos on hyvin samankaltainen. Rakennusten erot löytyvät yksityiskohdista. (Vertaa esimerkiksi rakennusten pylväsjärjestelmiä.) Roomalaisvaikutteiden asemesta Engel valitsikin yliopistorakennukseen kreikkalaiset viitteet korostamaan laitoksen edustamaa akateemista sivistystä. Jos poikkeat sisään, voit ihailla kolmikerroksista pääaulaa, joka jäljittelee antiikin sisäpihaa.

Kiseleffin talo, Unioninkatu 27

Tässä talossa on toiminut sokerinpuhdistamo, Stockmannin tavaratalo ja poliisilaitos. Talo rakennettiin harjakattoiseksi 1770-luvulla. Engel on suunnitellut nykyisen julkisivun ulkoasuun.

Kenraalikuvernöörin residenssi, Aleksanterinkatu 20

Kauppias Bockin talo on seisonut paikalla vuodesta 1763 ollen korttelin

Kauppatori, näkymä kohti Esplanadia

vanhin rakennus. Engel suunnitteli talon nykyisen julkisivun ja sisätilat kenraalikuvernöörin residenssiksi.

Kauppatori

Päävartio, Mariankatu 1

Suunnitelmien mukaan tässä pitäisi olla keisarillisen palatsin eli nykyisen presidentinlinnan puisto. Itsensä keisarin määräyksestä paikalle kuitenkin rakennettiin päävartio 1843. Palovartijat saivat rakennuksesta majapaikan. Heidän tehtävänsä oli ilmoittaa tulipalonaluista päävartijalle, joka tällöin löi hätärumpua ja antoi tykinlaukauksen kaupunkilaisille merkin vaarasta.

Keisarillinen palatsi, Pohjoisesplanadi 1

Talo rakennettiin Heidenstrauchin kauppiastaloksi, mutta kauan ei perhe ehtinyt kartanostaan nauttia. Engel ei Heidenstraucheja ollut häätämissä. Hän olisi halunnut rakentaa keisarille uuden palatsin Esplanadin puistoon, Kauppatorin länsilaidalle tai Katajanokalle. Keisaria nämä suunnitelmat eivät kuitenkaan vakuuttaneet. Hän halusi Heidenstrauchien talon, jonka senaatti hänelle vuonna 1837 lunasti.

Seurahuone, Pohjoisesplanadi 11 - 13

Vuonna 1833 valmistunut rakennus suunniteltiin Helsingin huvielämän keskuksiksi. Seurahuoneella ovat saaneet kantaesityksensä Sibeliuksen Karelia-sarja sekä ooppera Neito tornissa. Lumiären veljekset järjestivät täällä Suomen ensimmäisen elokuvanäytöksen 1896. Kaupungintalona rakennus on toiminut vuodesta 1913. Tänäpäin vain kuoret ovat Engelin. Sisätilat uudistettiin 1960-luvulla.

Keisarinnankivi, Kauppatori

Helsingin ensimmäinen virallinen muistomerkki paljastettiin Nikolai I ja hänen vaimonsa Aleksandra Fjodorovnan vierailun kunniaksi 18.12.1835. Paikka keskellä toria on tarkoin harkittu. Engel suunnitteli sen kaupunkikuvalliseksi kiinnekohdaksi. Obeliski on suomalaista graniittia.

Kaartin kasarmi vaurioitui jatkosodassa. Kasarmitorille antava upseeriisiipi on jälleenrakennettu. Fabianinkadun miehistösiipi purettiin ja tilalle kohosi uudisrakennus 1950-luvulla.

Sundmanin talo, Eteläranta 16

Rakennus on ensimmäisiä Engelin suunnittelema yksityistaloista. Tilaaja oli merikapteeni Gustaf Sundman. Ajalle tyypillisesti liikehuoneet ja varastotilat olivat alakerrassa, yläkerta oli varattu asumiseen. Nykyisin talossa toimii rakennuttajan nimeä kantava ravintola.

Observatorio, Tähtitorninmäki

Funktionaalisuus kohtasi klassismin 1834. Tähtitiede eli 1800-luvun alussa teknisessä murrosvaiheessa ja observatorion tehtävä saneli pitkälle rakennuksen suunnittelun. Engel tekikin tiivistä yhteistyötä astronomian professorin F. W. A. Argelanderin kanssa. Tähtitorninmäen observatorio on ensimmäinen, jossa kääntyvät tähtitornit olivat kiinteänä osana observatoriota.

Kaivopuiston rannassa sijainnut kylpylärakennus tuhoutui pommituksissa 1944. Kylpylän ravintolarakennus, Kaivuhuone, on säilynyt.

Kaartin kasarmi, Kasarmitori

Hieman syrjään keskustasta, Esikaupungintorille, Engel suunnitteli rakennuksen sotaväen harjoituspataljoonalle, josta myöhemmin tuli Suomen kaarti. Rakennus valmistui 1822. Upseeriston siipi, nykyinen puolustusministeriö, on yksi Engelin koristeellisimpia julkisivuja. Rakennukset vaurioituivat pahoin Helsingin suurpommituksissa helmikuun lopulla 1944. Jälleenrakennus alkoi 1954 pitkän kiistelyn jälkeen.

Cavoniuksen talo, Pohjoisesplanadi 21

Alakerrassa olivat liikehuoneet ja varastot, keskikerroksessa kauppiaan asunto ja ylhäällä vuokrahuoneisto. Vuokra-asuntojen tarjonta ei ole ongelma vain tämän päivän Helsingissä. Niistä oli pulaa jo 1800-luvulla, kun kasvavan Hel-

Vanha kirkko rakennettiin Senaatintorilla purkutuomion saaneen Ulrika Eleonoran kirkon seuraajaksi.

singin virkamieskunta tarvitsi asuntoja. Eri kerrosten välinen hierarkia näkyy hyvin Cavoniuksen talon julkisivussa. Arvokkain, keskikerros, on koristeellisin ja korkein. Kauppiastalo rakennettiin vuosina 1819–1821.

Suomen sotaväen ylitarkastajan virka-asunto, Eteläesplanadi 6

Kokonsa ja sisätilojensa puolesta rakennus ei juuri eronnut aikansa porvaris-kodeista. Haltijan korkeaa, virallista asemaa viestivät kuitenkin julkisivu-ratkaisut kuten pylväät ja risaliitti (ulokkeet). Sittenmin rakennuksessa on ollut Keisarillisen Aleksanterin yliopiston päärakennus, Suomen kenraali-kubernööriin ja valtionhoitajan virka-asunto sekä Punakaartin päämaja. Nyt siellä on valtioneuvoston juhlahuoneisto, Smolna.

Engel & Puistomaisemat

Esite ei ole täydellinen listaus Engelin rakennuksista Helsingissä. Hänen kädenjälkensä näkyy myös muun muassa Katajanokalla Merikasarmissa (nykyinen ulkoasiain ministeriö) ja Herttoniemen kartanossa.

Kaivuhuone, Iso Puistotie 1, Kaivopuisto

Kaivopuiston historia alkaa 1830-luvulla perustetusta kylpylästä. Kylpylän lisäksi Kaivopuistoon kohosi huviloita, joiden omistajien oli kesäisin majoitettava kylpylävieraita. Venäläisateliston suosiossa kylpylä oli 1850-luvulle, toisin sanoen kunnes aateliston ulkomaanmatkustuskielto lakkautettiin. Engel suunnitteli kylpylään kuuluneet rakennukset, joista ravintola Kaivuhuone on ainoana säilynyt ja yhä toiminnassa.

Vanha kirkko, Bulevardi, Vanha kirkkopuisto

Vanha kirkko rakennettiin Senaatintorilla sijainneen, purkutuomion saaneen Ulrika Eleonoran kirkon seuraajaksi 1826. Engelin piirustuksiin kuulunutta erillistä kellotornia seurakunta ei kustannussyistä suostunut rakentamaan, mutta hautausmaan portti on säilynyt näihin päiviin. Paikalla ollut hautausmaa siirrettiin vuonna 1829 Hietaniemeen, jonne myös Engel perheineen on haudattu.

Lapinlahden sairaala, Lapinlahti

Kokonaisuus on ensimmäinen Suomessa rakennettu mielisairaala. Sen rakentaminen alkoi 1830-luvun lopussa. Suunnittelun pyrkimyksenä oli tarjota potilaille järkevää tekemistä kauniissa ja rauhallisessa ympäristössä. Alue sijaitseekin luonnonkauniisti meren rannalla, puutarhan ympäröimänä. Sairaala lopetti toimintansa vuonna 2008, minkä jälkeen alueella ei ole ollut yksiselitteistä käyttäjää tai käyttötarkoitusta. Omistaja, Helsingin kaupunki, on päättänyt kiinteistön peruskorjauksesta. Uudessa käytössä sen on määrä olla 2014.

Kasvitieteellinen puutarha, Kaisaniemi

Engelin vuonna 1831 valmistunut puinen yksikerroksinen päärakennus on nykyisin puutarhurin asunto. Vaatimattomana rakennuksena se siirrettiin pois alkuperäiseltä paikaltaan uuden päärakennuksen tieltä.